

ОПШТИНА ШТИП
КОМИСИЈА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, СОВЕТ НА ОПШТИНА ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ШТИП

СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ
- СОСТОЈБИ, ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ-

Штип, 2017

ОПШТИНА ШТИП
КОМИСИЈА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, СОВЕТ НА ОПШТИНА ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ
-состојби, предизвици и перспективи-

2017, Штип

MUNICIPALITY OF STIP
COMMITTEE ON EDUCATION, COUNCIL OF THE MUNICIPALITY OF
STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

CONTEMPORARY EDUCATION
- CONDITIONS, CHALLENGES AND
PERSPECTIVES -

2017, STIP

Издава
Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

За издавачот
Блажо Боев

Организационен одбор
Снежана Мирасчиева–претседател
Членови

Соња Петровска, Емилија Петрова Ѓорѓева, Никола Смилков, Снежана Јованова Митковска, Даниела Коцева, Весна Ничева, Елена Ташкова, Јовче Арсов, Соња Николовска, Атанас Крстовски, Цветанка Красиќ, Снежана Санева, Илија Митров, Трајан Коцев, Јордан Митков, Данче Николовска Вратеовска, Димитар Љуботенски, Зоран Костовски, Вања Цамбазова Николовска, Јане Миланов, Ирена Китанова, Верица Јосимовска, Оливер Цацков

главен и одговорен уредник
Снежана Мирасчиева

уредник
Соња Петровска

уредувачки одбор
Снежана Мирасчиева (Македонија), Димитар Димитров (Бугарија), Младен Вилотијевиќ (Србија), Нина Биједиќ (Босна и Херцеговина), Лилјана Тодорова (Бугарија), Татјана Атанасова Пачемска (Македонија), Кристинка Селаковиќ (Србија), Јосип Милат (Хрватска), Емилија Петрова Ѓорѓева (Македонија), Трајан Попкочев (Бугарија), Крстивоје Шпијуновиќ (Србија)

лектура на македонски јазик
Весна Ристова

лектура на англиски јазик
Снежана Кирова

дизајн на корица
Никола Смилков

техничка поддршка
Даниела Коцева, Верица Јосимовска

Тираж 100
Печати
Фотомакпринт, Штип

ISBN: 978-608-244-472-7

Факултет за образовни науки

СОБРАНИЕ НА ОПШТИНА ШТИП, ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

**ПЕТТА НАУЧНО - СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА СО МЕЃУНАРОДЕН
КАРАКТЕР НА ТЕМА:
СОВРЕМЕНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ
- СОСТОЈБИ, ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ-**

17 мај Голема сала Собрание на Општина Штип

СОДРЖИНА

Предговор.....	10
Марина Гацова, Вишна Гацова Тимовска, Габриела Димова ЗДРАВСТВЕНО ВОСПИТУВАЊЕ И ЗДРАВСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ	11
Снежана Мирасчиева, Татјана Хосл ЗА НЕКОИ ЕЛЕМЕНТИ ВО КОНЦЕПТИТЕ НА МАКЕДОНСКИОТ СИСТЕМ НА ПРЕДУЧИЛИШНО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ И ВАЛДОРФ ГРАДИНКИТЕ ВО ГЕРМАНИЈА	16.
Елизабета Симоновска МЕСТОТО НА ВОСПИТУВАЧОТ ДЕНЕС	22
Маја Белташева ЕДНО СОНЦЕ ЗА СИТЕ	24
Ксенија Маказлиева Трајчева ПЕЧАТОТ ЗА ДЕЦА ВО СОВРЕМЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ВОСПИТАНИЕ...29	
Деспина Сивевска ЗДРАВСТВЕНО ВОСПИТАНИЕ ВО ПРЕДУЧИЛИШНАТА УСТАНОВА	38
Снежана Јованова-Митковска ИГРАТА ВО ФУНКЦИЈА НА РАЗВОЈ НА ПОЧЕТНИ МАТЕМАТИЧКИ ПОИМИ	46
Емилија Бошковска, Даниела Тасевска, Снежана Мирасчиева МОТИВИРАЊЕ НА НАСТАВНИЦИТЕ (ПЕДАГОШКИТЕ СПЕЦИЈАЛИСТИ).....	55
Славица Танева Анева КАКО ДА СЕ БИДЕ НАСТАВНИК ПО „МЕРКА“ НА УЧЕНИЦИТЕ?	60
Нада Арсова, Весна Ничева ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ НА НАСТАВНИКОТ- КЛУЧ ЗА КВАЛИТЕТНА НАСТАВА	68
Наталија Панова ОБРАЗОВНАТА ПОЛИТИКА КАКО ДЕЛ ОД СОЦИЈАЛНАТА ПОЛИТИКА.	77
Жаклина Ѓорѓиоска, Лилјана Макаријоска МЕТОДИ ЗА ЗБОГАТУВАЊЕ НА РЕЧНИКОТ И ЈАЗИЧНИОТ ИЗРАЗ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	83
Јованка Денкова ХУМОРОТ ВО КНИЖЕВНОСТА ЗА ДЕЦА ПРЕКУ СЛИКА НА ЕДНО ДЕТСТВО	91

Биљана Иванова, Снежана Кирова, Драгана Кузмановска МУЛТИМЕДИУМИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ.....	96
Маријана Димитрова АСПЕКТ НА ПИШУВАЊЕТО КАКО ЈАЗИЧНА ПРОДУКТИВНА ВЕШТИНА НА ЧАСОВИТЕ ПО АНГЛИСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК.....	100
Marijana Dimitrova, Kristine Whitable AN APPROACH IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE THROUGH FAIRYTALES	104
Ленче Насев ТЕХНОЛОГИЈАТА ВО МУЗИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	108
Светлана Божиновска ИНОВАТИВНОСТ ВО УЧЕЊЕТО ПО ПРЕДМЕТОТ БИОЛОГИЈА ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ.....	112
Валентина Петрушева КОЛКУ ОЦЕНУВАЊЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ Е ПОТРЕБНО И КАКО ТОА ВЛИЈАЕ ВРЗ РАЗВОЈОТ НА НИВНИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ И КРЕАТИВНИ ИНТЕРЕСИ И ПОТРЕБИ	121
Веска Влахова МОТИВАЦИЈАТА И УЧЕЊЕТО.....	125
Данче Николовска Вратевска (НЕ)НАУЧЕНОТО ЗА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА, ФИНАНСИСКАТА ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА И (МИКРО И МАКРО) ЕКОНОМСКИТЕ ДИСКРЕПАНЦИ	130
Јадранка Јовева АСИСТИВНА ТЕХНОЛОГИЈА ЗА ДЕЦА СО ПОТЕШКОТИИ ВО ВИДОТ ..	134
Киро Јорданов УЧЕНИЦИ СО ЕПИЛЕПСИЈА ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ	140
Данче Николовска Вратевска ИНВЕСТИРАЊЕТО И МЕРЕЊЕТО НА ЕКОНОМИИТЕ БАЗИРАНИ НА ЗНАЕЊЕ	150
Снежана Јованова-Митковска АКАДЕМСКО ПИШУВАЊЕ-ПОТРЕБА И ПРЕДИЗВИК	157
Даниела Коцева, Снежана Мирасчиева, Емилија Петрова Ѓорѓева, Ирена Китанова ОБРАЗОВАНИЕТО НА РОМИТЕ И НЕГОВИТЕ СЛАБОСТИ.....	164

Оливер Цацков ПОЗИТИВНАТА ПЕДАГОШКА КОМУНИКАЦИЈА НА НАСТАВНИКОТ ПО ИСТОРИЈА - ЗНАЕЊАТА СЕ КОРИСНИ И ТРАЈНИ.....	170
Верица Јосимовска СТРУЧНОТО УСОВРШУВАЊЕ НА НАСТАВНИКОТ ПО ИСТОРИЈА.....	176
Киро Јорданов НАДАРЕНИТЕ УЧЕНИЦИ ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ	180
Марина Стојанова НАСТАВНИ СРЕДСТВА ВО НАСТАВАТА ПО МАТЕМАТИКА	190
Снежана Мирасчиева, Емилија Петрова Ѓорѓева, Даниела Коцева, Ирена Китанова ФАКТОРИ НА УСПЕШНА КОМУНИКАЦИЈА НА МЕНАЏЕРОТ ВО УЧИЛИШТЕТО	197
Емилија Петрова Ѓорѓева, Снежана Мирасчиева, Ирена Китанова, Даниела Коцева ПРИОРИТЕТИ НА СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ ОД ВОСПИТЕН АСПЕКТ.....	205
Ирена Китанова, Емилија Петрова Ѓорѓева, Снежана Мирасчиева, Даниела Коцева АКТИВНО СЛУШАЊЕ ВО НАСТАВАТА И ПОУЧУВАЊЕТО	208
Емилија Попова, Данче.Николовска.Вратеовска, Слаѓана Костадиновска ЕВРОПСКИТЕ ИНВЕСТИЦИСКИ ФОНДОВИ КАКО ИНСТРУМЕНТ ЗА ХАРМОНИЗИРАН ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ ВО ЕВРОПА: ОСПОСОБУВАЊЕ НА ЗЕМЈИТЕ КАНДИДАТКИ СО ИПА..	212
Данче Николовска Вратеовска НАУЧНОТО СПОЗНАНИЕ ЗА ФИНАНСИСКАТА РАЗВИЕНОСТ И ЕКОНОМСКИОТ РАСТ	216

Предговор

Пред нас е петтата публикација во издание на Факултет за образовни науки под наслов „Современото воспитание и образование – состојби, предизвици и перспективи“. Станува збор за колекција на трудови кои беа презентирани на истоимената конференција која се одржа на 17 мај 2017 година во организација на Општина Штип, а во соработка со Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ Штип по повод 24 Мај - Св. Кирил и Методиј - денот на селовенските просветители кој го чествуваат просветните работници. Научно-стручниот карактер на конференцијата овозможи не само размена на искуства и анализа на состојбата во воспитанието и образованието на сите нивоа, туку и трасирање на патот кон иднината на воспитно-образовниот систем во целост како еден од основните темели на развојот на заедницата.

Публикацијата под наслов „Современото воспитание и образование – состојби, предизвици и перспективи“ е продукт на размислувањата, искуствата, иницијативите и предлозите, теориски и емпириски сознанија кои беа презентирани на самата конференција.

Содржински текстовите во публикацијата третираат прашања од различни аспекти на воспитанието и образованието, во сферата на наставата, наставникот, ученикот, наставните средства, целите и содржините во воспитно-образовниот процес, прашања кои се актуелни и значајни, предизвици и потреби, идеи и искуства, на сите образовни нивоа, од предучилишно, преку основно и средно до високообразовните институции.

Оваа публикација не ја исцрпува целата проблематика која е предмет на интерес на конференцијата, со оглед на сложеноста на феноменот воспитание и образование како и комплексноста на воспитно-образовниот систем. Сложената природа на проблемот како и неговата условеност од општественото опкружување, науката, техничко-технолошкиот развој, индивидуата отвора нови полиња за дискусија, идеи за развивање, нови практики со една единствена цел, унапредување на воспитно-образовниот процес, заради зголемување на квалитетот на самиот процес и на знаењето како негов продукт.

Ова останува да сведочи за еден настан, една состојба, во одредено време како четиво за генерациите што идат.

Штип, декември, 2017

Од уредниците

ЗДРАВСТВЕНО ВОСПИТАНИЕ ВО ПРЕДУЧИЛИШНАТА УСТАНОВА

Деспина Сивевска¹

¹Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Апстракт

Системот на предучилишно воспитание и образование е ниво на образование со кое децата прво се среќаваат, а кое е од пресудно значење за севкупниот раст, развој и формирање на нивната личност. Тој ги поставува условите за интегративен пристап во развојот на децата преку нега и заштита, поттикнување и насочување на сознајни активности, воспоставување на вредности преку рано учење.

Покрај ова, предучилишната установа остварува и превентивна здравствена заштита, со цел зачувување и унапредување на здравјето на децата и средината во која престојуваат децата. Тоа се постигнува преку здравственото воспитание со кое од мали нозе кај децата треба да се развиваат културно-хигиенски навики, навики за негување на физичкото и менталното здравје, како и одговорност да се грижат за сопственото здравје и здравјето на најблиската околина.

Клучни зборови: здравје, превентивна заштита, здравствено воспитание, предучилишна установа.

HEALTH EDUCATION IN A PRESCHOOL INSTITUTION

Despina Sivevska¹

¹Faculty of Educational Sciences, University “Goce Delcev” Stip

Abstract

The system of preschool education is the level of education with which the children first meet, and which is of crucial importance for their overall growth, development and formation of their personalities. It sets the conditions for an integrative approach in the development of children through care and protection, encouraging and directing knowledge activities, and establishing values through early learning.

In addition, preschool institutioos also provide preventive health care in order to preserve and promote children’s health and the environment in which the children stay. This is achieved through health education with which even very young children should develop cultural-hygienic habits, habits for nourishing physical and mental health, as well as the responsibility for taking care of their own health and the health of their nearest environment.

Key words: health, preventive care, health education, preschool institution.

Поим и дефиниција за здравјето

Здравјето и здравиот начин на живот претставуваат визија на секој човек кој посакува да биде физички и психички здрав, како и да нема проблеми со здравјето. Да се биде здрав има различно значење за различни луѓе. За лаиците тоа најчесто значи да не се биде болен, додека здравствените работници под здравје подразбираат отсуство на медицински дефинирани болести и неспособности. Стандардите за тоа што може да се смета за здраво варираат и се

менуваат, а луѓето здравјето најчесто го проценуваат субјективно, што го отежнува и неговото мерење.

Според Светската здравствена организација (СЗО) здравјето е дефинирано како „состојба на целосна физичка, психичка и социјална благосостојба, а не само отсуство на болест и изнемоштеност“.

Со своето однесување, начинот на живот и односот кон здравјето не влијаеме само на сопственото здравје, туку и на другите околу нас, на нашите деца, нашите внуци, потомци. Должината на живот и резервите на здравје не се одредени само од наследството, туку на нив влијаат бројни фактори: социо-економските (образование, материјални ресурси, приоритети на здравствена политика), социокултурни (семејство, училиште, работно место, рекреација, средства за масовна комуникација, маркетинг, културни фактори, обичаи и сл.), стил на живот (начин на исхрана, спортска/физичка активност, стрес, заедништво/осаменост и сл.), физичко-биолошката средина (квалитет на вода, воздух, земјиште, храна, отпадни материји, услови на живеење и сл.).

Оттука современото здравствено воспитание претставува сложена мултидисциплинарна наука која ги интегрира сознанијата од повеќе научни области, како што се медицински, социјални, наука за однесувањето и наука за комуникацијата.

Здравствено воспитување

Здравственото воспитание е една од основните компоненти во системот на воспитание. Здравственото воспитание и развивањето на здравствени навики почнува со раѓањето и продолжува во текот на целиот живот. Ова воспитание е всушност доживотно учење. Имајќи го во вид сознанието дека здравиот начин на живот претставува збир од спознаени активности на поединецот, насочени кон чување на сопственото здравје и здравјето на луѓето во околината што го опкружува, целта на здравственото воспитание е јасно определена, а формираните здравствени навики се потврда за формирање на здравствена култура со што пак целта на здравственото воспитание е постигната.

Здравственото воспитание е комбинација на активности и учење засновано на искуство кое им овозможува на луѓето да стекнат контрола над факторите кои влијаат на нивното здравје и здравјето на другите луѓе (International Union for Health Education, WHO Division for health, 1992).

Тоа претставува медицинско-педагошка дисциплина која има задача да го унапредува општото ниво на хигиенска и здравствената култура на населението и мотивирање на поединецот и општеството да се грижат за сопственото здравје и здравјето на другите. Со здравственото воспитание би требало кај секој поеме да се развие одговорност за сопственото здравје, здравјето на најблиската околина и средината во која живееме и работиме. Всушност, здравственото воспитување претставува еден од основните фактори во зачувувањето и унапредувањето на здравјето кај луѓето, особено кај децата во предучилишната возраст.

Познато е дека многу болести, како што се заразните, а и незаразните, можат да се спречат ако луѓето ги избегнуваат условите кои се важни за нивниот развој, односно околностите што го погодуваат нивниот развој.

Науката открива дека многу болести од денешната цивилизација се последица од начинот на живот како што се: неадекватна исхрана, мала физичка активност, преголема телесна тежина, постојана психичка напнатост, алкохолизам, пушење и др. Поради тоа се јавува потреба човекот својот начин на живот да го организира така што секојдневните навики да не го загрозуваат здравјето, туку да се насочени во најголема мера во чување и унапредување на здравјето. Тоа може да се постигне единствено преку висок степен на здравствена култура.

Досегашните искуства покажуваат дека образованието има голема можност за здравствено воспитување на луѓето, затоа што низ него поминуваат сите деца и тоа на возраст кога се најподложни да апсорбираат знаења од сите области, па и од здравственото воспитување. Всушност, здравственото воспитување се вклопува во основната задача, со што на одреден начин влијае на подигањето на здравствената култура на луѓето.

Во текот на образованието и воспитанието на децата главни задачи на здравственото воспитување се:

- децата да стекнат и да развијат некои од хигиенските навики во однос на сопственото здравје, како и кон животната и работната средина, затоа што на тој начин ќе се заштитат од голем број на заразни болести и ќе го зачуваат и унапредат сопственото здравје;
- да стекнат основни знаења за физичкото и психичкото здравје, за разните штетни фактори и опасности кои му се закануваат, како и за заштита од нив;
- да ги усвојат позитивните ставови спрема сопственото здравје и здравјето на луѓето со кои живеат во пошироката заедница;
- да го прифатат објаснувањето за значењето на редовната здравствена контрола со цел благовремено откривање и лечење на болеста;
- да опфатат правилен став спрема медицинската струка како предрасудите не би биле кочница за раното откривање и лечење на болестите;
- да ги запознаат основните здравствени проблеми на нашата земја и должностите и правата што ги имаат спрема неа;
- развој на навики кај децата за зачувување и негување на нивната животна средина;
- развој на вештини за истражување, критичко размислување и креативност;
- формирање на одговорен однос кон себе и другите;
- развој на меѓусебна почит, доверба, искреност, почит кон личноста, еднаквост и отворена комуникација;
- усвојување на најосновните елементи на здравиот начин на живот;
- постојана физичка активност и престој на чист и свеж воздух.

Здравствена активност во детската градинка

Освен во кругот на семејството и во домот, како примарни социјални средини во кои детето расте, се развива и ги стекнува првите навики и знаења за светот кој го опкружува, децата треба да стекнуваат и знаење за грижа на сопственото здравје и во детската градинка. Детската градинка е специфично место за раст и развој на детето и истата има задача да му обезбеди на детето поволна општествена и материјална средина со сите потреби, услови и поттици за развој на богати разновидни и смислени активности за развој на детските способности. Градинката треба да биде средина во која секое дете ќе се чувствува безбедно, сигурно и прифатено, средина во која ќе се богати детската природна и социјална интеракција. Детската градинка е фактор за воспитување на детето и дополнување на семејното воспитание и образование.

Токму затоа еден од приоритетите на работењето на секоја предучилишна установа треба да биде здравствената заштита на децата, негувањето на физичкото и менталното здравје на секое дете.

Вклучувањето на децата во колективен живот, надвор од нивната семејна средина, во најосетливиот период од нивниот живот, подразбира и адекватна здравствена заштита, на оваа возраст децата се особено осетливи, па нивниот развој во голема мера зависи од нивната правилна заштита, од влијанието на надворешната средина, правилна исхрана и здрава социјална и емотивна средина. Имајќи го сето ова предвид во организацијата за работа во

секоја предучилишна установа мора посебно внимание да се посвети на здравствената заштита на децата.

Здравствената заштита ја сочинуваат мерките, активностите и постапките за зачувување и унапредување на здравјето на детето и работната, односно средината во која престојуваат децата. За таа цел секоја предучилишна установа би требало да обезбедува:

- удобни легла и чиста постелнина;
- поволни микроклиматски услови (климатизирани простории, чист и проветрен простор);
- квалитетни оброци и внес на течности (според упатствата од Државниот завод за домаќинство);
- санитарно-хигиенски надзор на објектите и просториите во кои престојуваат децата;
- хигиена на санитарни простории (користејќи високо квалитетни еколошки производи);
- здрав и организиран дневен распоред на игрите, активностите и одморот на децата;
- често и правилно користење на природните фактори;
- формирање на хигиенски и здравствени навики кај децата;
- стручни и едукативни предавања, посета на семинари и работилници за вработените и родителите, со цел спречување и превенција од заразни заболувања, повреди и несреќни случаи;
- Навремено добивање на информативно-едукативни флаери од Центарот за јавно здравство, заради успешно спроведување и превенција од појава и ширење на заразните заболувања, кои се карактеристични за децата од предучилишна возраст, сместени во колективни, односно јавни детски установи.

Особено значајни мерки кои треба да се преземат се мерките за дезинфекција, дезинсекција и дератизација со цел уништување на бактерии и вируси. Во тој контекст е потребно редовно проветрување, адекватно и навремено затоплување на просториите.

Истакнувајќи го значењето на здравствената состојба на вработените, неопходно е да се организираат и редовни систематски прегледи. Особено, да се обрнува внимание на правилниот начин на чување и дистрибуирање на прехранбените производи, овошјето и зеленчукот по објектите. Најважен критериум за продуктите е нивниот висок квалитет како и предвидување на потребни количини со што би се спречило нивно евентуално расипување.

Во градинките континуирано треба се вршат месечни антропометриски мерења на децата, со што ќе се следи растот и развојот. Добиените резултати од мерењата се внесуваат во табели со цел поголем преглед на физичкиот раст и развој во висина и тежина на децата додека престојувале во градинка. Истите резултати се истакнуваат на огласните табли со цел да бидат информирани и родителите за физичкото напредување на децата.

Исто така примарна компонента во делот на здравствената заштита е и *физичкото воспитување*, кое треба да биде прилагодено кон возраста и физичките способности на децата и позитивно да влијае врз правилниот раст и развој на организмот.

Часовите по физичко воспитување имаат за цел да ја промовираат физичката активност и потребно е да ги посетуваат сите деца без оглед на нивните способности. Преку овие часови кај децата треба да се развиваат и навики за редовно користење на физичката активност во секојдневниот живот.

Особено значаен фактор при заштита на здравјето на децата е квалитетната храна. Правилната исхрана е темел за развој на секој поединец, како и за општеството. Квалитетот на нутритивен внес влијае на растот и развојот на организмот и на неговиот нутритивен здравствен статус.

За храната особено е значаен начинот на нејзиното подготвувањето. Листата на јадења кои се приготвуваат и служат во градинката треба да коренсподира со критериумите и насоките од стана на МТСП. Истата потребно е да се изготвува еднаш месечно, при што може да претрпува промени со цел да се искористат сезонските продукти за готвење или

продуктите кои се конзумираат свежи. Во текот на денот децата треба да добиваат: појадок, претпладневна ужина (ладен или топол напиток), ручек и попладневна ужина.

Влијанието на правилната исхрана во текот на детството и адолесценцијата е значајно за здравствената состојба во подоцнежните фази од животот. Со развојот на прехранбената индустрија, како и современиот начин на живот, се менуваат и навиките во исхраната на поединецот, поедини општествени групи, како и на општеството во целина. Овошните ужини, како и млечните порции сè почесто се заменуваат со кондиторски и пекарски производи, кои содржат големи количини на масти, брзо ресорбирачки шеќери, кои водат до зголемување на дебелината, кардиоваскуларни заболувања, забен кариес, дијабет. Покрај зголемувањето на енергетката густина на оброкот сè повеќе е присутна и намалената физичка активност на децата, која е исто така важен фактор за зачувување и унапредување на психофизичкото здравје на организмот.

Потребно е постојано да се следи психофизичкиот развој на децата и во таа насока да се води уредна документација во форма на досие за секое дете.

Во делот на навремено откривање на извесни симптоми на одредени болести кај децата додека престојуваат во градинка, се предвидуваат навремената имунизација, секојдневна тријажа при доаѓање на детето во групата и негова брза изолација до доаѓањето на родителот.

Следењето на здравствената состојба на забите на децата во градинката потребно е да биде проследено од детските стоматолози кои навремено би ги упатиле родителите, доколку има потреба од натамошно лекување на запчињата.

Значајно е да се забележи фактот што во предучилишните установи престојуваат и деца кои имаат одредени потешкотии во својот психофизички развој, деца со посебни потреби. Искуствата од работата со деца кои имаат посебни потреби, говорат дека градинката е вистинско место и можност за поттикнување и стимулирање на детскиот развој, особено психомоторен, социо-емоционален, сознаен, говорен, за што говорат и постигнатите резултати кај поголемиот дел од децата вклучени во воспитно-образовната работа во рамки на редовните градински групи. Најчесто со овие деца се користи индивидуализиран пристап на работа од страна на дефектологот во установата, со прилагодени активности и содржини, соодветни за нивните можности, способности, потреби и интереси.

Соработка со здравствените установи

Предучилишната установа, со цел да го промовира здравјето и здравиот начин на живеење на децата и нивните родители, мора да соработува и со здравствените служби. Таа соработка опфаќа примарна здравствена заштита во однос на: превенција, контрола на полесни форми на заразни и незаразни болести, прва помош при повреди или ургентни состојби, промоција на здравје, советувања во однос на здравјето; стоматолошка здравствена заштита и сл. Оваа здравствена заштита ја спроведуваат лекари-педијатри, медицинска сестра, стоматолог во соработка со воспитувачите и останатите служби во предучилишната установа.

За успешно спроведување на здравствената заштита е неопходна соработка на релација родител-воспитувачка-негувателка во однос на здравствената состојба на детето и разменување на информации за истата. Почитувањето на препораките за негување на децата дома кога се болни е најдобар начин за спречување и ширење на зарзните заболувања. Освен превентивна заштита за децата, во предучилишните установи е потребно да се вршат и редовни санитарни прегледи на вработените кои се во непосреден контакт со децата и храната, како и да се организираат едукативни средби за безбедност при работата на вработените, како превентивна, така и редовна заштита.

Добро едуциран кадар од сите области е клуч за успешно справување со сите можни појави и проблеми кои може да се случат во текот на престојот на децата во предучилишната установа. За таа цел треба да се организираат разновидни обуки за вработените и родителите

како би можеле навремено успешно да реагираат со една единствена цел: зачувување на здравјето на децата за време на престојот во градинката.

Здравственото воспитание во активности од воспитно-образовното подрачје по природа и општество

Здравственото воспитание и образование треба да почне кај најмалите ученици, уште во предучилишните установи. Воспитувачите уште од најмала возраст кај децата преку секојдневните активности ги разработуваат животот и навиките на учениците во градинката и во нивните домови. Преку активностите од воспитно-образовното подрачје по природа и општество воспитувачите треба да даваат подобри објаснувања за хигиенските навиките и правила бидејќи тие најуспешно се стекнуваат во раното детство, и со тоа децата да научат зошто одделни навиките се потребни. На таа возраст воспитно-образовните активности главно се сведува на личната хигиена на децата, правилната исхрана и заштита во сообраќајот. Во работата со децата се користат соодветни форми и методи на работа (демонстрација, раскажување приказни, играње игри, цртање, работа во мали групи, разговор, физичка активност...).

Децата преку активностите од воспитно-образовното подрачје по природа и општество треба да стекнат сознанија за значењето на здравјето, односно да конзумираат правилна исхрана, слободното време активно да го искористат во природа на свеж и чист воздух и да биде тоа така организирано што подобро ќе се искористи за нивното општо образование, нивниот телесен развој и јакнење, развивање на хигиенските навиките и вклучување на општествениот живот, какви болести можат да добијат во текот на престојот во природа, односно ескурзиите, независно дали е летување, зимување, како делува летниот одмор на децата, каква облека треба да носат соодветно на тоа кое годишно време сме и сл.

Децата преку содржините на здравственото воспитание покрај хигиенските правила, развиваат и љубов кон природата, развиваат и негуваат другарство, му помагаат на другарчето доколку има потреба.

Пример на активности и содржини во кои се опфатени содржини од здравствено воспитување:

- Подготвуваме зимница за зима;
- Здрава храна и витамини: патот до здравјето;
- Одбележување на национален ден на здрава храна;
- Воспитувачите заедно со децата подготвуваат овошна и зеленчукова салата;
- Проектна активност: Градина во мојата градинка - *Садење спанаќ од семе*;
- Се игра дидактичка игра: Како се подготвува чај?
- Воспитувачот заедно со децата води разговори на тема: Изготвуваме листа за совети за здравјето;
- Водење на разговори и примена на активности насочени кон одржувањето на личната хигиена и хигиената во домот.

Активности и методи преку кои учениците ќе стекнат знаења, пр.: разговор на тема: Како ја одржувам личната хигиена и хигиената во домот, прибор за лична хигиена;

- Разговор и разменување на искуства за тоа како да се заштити од повреди и болести, нивното пренесување и заштита од нив, пр: Разговори на тема: Што правиме за да сме здрави? Кој ги предизвикува болестите? Како да се заштитиме од повреди? Како да се заштитиме од заразни болести – разговор за опасноста од самостојно земање на лекарства; Моите посети во амбуланта;
- Разговор за значењето на здравјето: што е здравје? што е здрава исхрана? што се витамини, каде и во што ги има? потребата од спортување; користа и придобивките од чист воздух, вода, игра, смеа;

- Дискусии и работилници во кои децата се запознаваат и ги применуваат правилата за заштита од повреди и од други опасности;
- Разговори и активности преку кои децата би го сфатиле значењето на лекарските прегледи и вакцинацијата;
- Во градинката може да се организираат предавања, работилници на кои ќе се разговара, ќе се презентираат ликовни дела на тема: „Болести од валкани раце“ со цел да се истакне важноста на миењето на рацете по играта, пред и по оброците и ужинката во детската градинка, по употребата на тоалетот; за потребата од зачестеност на нивната употреба; значењето на топлата вода; користење на позитивни и негативни примери од непосредната околина за штетноста од валканите раце.

Слика 1. Работилница и приредба на тема: Здрава храна

Слика 2. Посета на децата од предучилишната установа на стоматолошка ординација

Заклучок

Здравствената едукација во предучилишната установа е процес во кој секое дете треба активно да учествува. Обврска на секој воспитувач е да им помогне на децата да постигнат повисок степен на ментален и физички развој и да усвојат знаења и основни вештини потребни за живот во нивната животна средина, усогласувајќи ги внатрешните аспирации со конкретните општествени барања. Денешните деца физички порано созреваат во однос на претходните генерации, границата на психичкиот развој постојано се поместува по нагорна линија и затоа доколку сакаме да имаме општество на емоционално свесни и физички здрави индивидуи мора уште од предучилишна возраст да вложуваме во нивниот психофизички развој. Уште во предучилишното воспитание и образование мора внимание да се посветува на здравственото воспитание преку секојдневно воспитување и развивање на навики и умеења кај децата за грижа и одржување на својата лична хигиена и хигиена на околината, подигање на свеста да се занимаваат со физичка активност и стекнување вештини и навики за здрав начин на живот-исхрана, движење, спорт, со цел да се развијат во поединци кои ќе бидат едуцирани и подготвени за живот во едно современо општество.

Литература

- Годишна програма за работата на општинската јавна установа за деца -детска градинка „Димче Мирчев“ Велес за 2015/2016 година.

- Дамовска, Л., Барбареев, К., Шеху, Ф., Тасевска, А. (2012). *Нови практики во детските градинки*. Скопје: Темпора Веритас.
- Колонцовски, Б. (2010). *Методика на воспитно-образовната работа по природа и општество*, Битола: Педагошки факултет.
- МОН(2005). Национална програма за развој на образованието во РМ 2005-2015. Скопје: МОН.
- МТСП.(2014). Програмата за рано учење и развој. Скопје: МТСП.
- Петров, Н. (1978) *Детето во природата и околината*, Скопје: Детска радост.
- Програма за работа на детската градинка „АСТИБО“ Штип за 2015/2016.
- Правилник за стандардите и нормативите за вршење на дејноста на установите за деца, Службен весник на РМ, бр. 28 од 6.2.2014 година.
- International union for health promotion and education-IUHPE, Retrieved from: <http://www.iuhpe.org/index.php/en/>